

Μελέτη της νεότερης Ιστορίας από την Ευάνθη Χατζηβασιλείου

Το ριζοσπαστικό ρεύμα του ελληνικού φιλελευθερισμού (1932 - 1979)

του ΓΙΑΝΝΗ ΜΟΥΤΟΓΙΑΝΝΗ

Η ελληνική πολιτική επιστήμη δεν διαθέτει κανά κείμενα και μελέτες που να διαφωτίζουν τις συνθήκες διαμόρφωσης των διαφόρων πολιτικών και ιδεολογικών ρευμάτων στην προσπάθειά τους να συγκροτήσουν κομματικούς σχηματισμούς. Ο διχασμός που επήλθε από τη διαμάχη Ανακτόρων Βενιζέλου, καθόρισε για αρκετά χρόνια τους δύο πολιτικούς πόλους της νεότερης Ελλάδας. Διαφοροποιήσεις από τις δύο αυτές τάσεις άρχισαν να διαφαίνονται στο τέλος της δεκαετίας του '20, που εντάθηκαν στις επόμενες δεκαετίες. Εξάλλου, την περίοδο εκείνη υπήρξε και η ανάπτυξη και κομματική σχηματοποίηση της κομμουνιστικής ιδεολογίας, για την οποία έχουν γραφεί πολλές και σημαντικές μελέτες πολιτικής ιστορίας, σε σχέση με τα αστικά κόμματα.

Οι κομματικοί σχηματισμοί που διαμορφώθηκαν στη δεκαετία του '30, υπήρξαν αποτέλεσμα προσωπικών διεργασιών, χωρίς ιδεολογικούς - με μικρές εξαιρέσεις - προσανατολισμούς. Το κόμμα των Φιλελευθέρων του Βενιζέλου, διατηρούσε ακόμη την επηρροή του στις μάζες, ενώ άρχισαν να διαμορφώνονται και ιδεολογικές τάσεις ευρύτερης αναζήτησης. Μια τέτοια

τάση ήταν αυτή του "Ριζοσπαστικού Ρεύματος" του Ελληνικού Φιλελευθερισμού, που ξεκίνησε το 1932 και έφθασε μέχρι το 1979. Αυτό αποτελεί και το επιστημονικό αντικείμενο της μελέτης του Ευάνθη Χατζηβασιλείου που εκδόθηκε πρόσφατα με τίτλο: "Ελληνικός Φιλελευθερισμός - Το ριζοσπαστικό ρεύμα 1932 - 1979" (Εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ, Αθήνα 2010, σ.σ. 604).

Ο συγγραφέας του βιβλίου, Ευάνθη Χατζηβασιλείου, ανήκει στη γενιά των νεότερων ιστορικών που διερευνά την ιστορία, όχι επιφανειακά, αλλά ύστερα από βαθειά μελέτη των στοιχείων που τη διαμορφώνουν, συνεπικουρούμενοι και από τον επιστημονικό χειρισμό των εργαλείων της αναδίφησης. Γεννημένος το 1966 στο Δοξάτο Αρκαδίας είναι διδάκτορας Ιστορίας Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου του Λονδίνου και σήμερα υπηρετεί ως καθηγητής ιστορίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει συγγράψει πρωτότυπες και αξιόλογες ιστορικές μελέτες, βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών και συμμετέχει σε φορείς μελέτης της Ιστορίας.

Ο αστικός ριζοσπαστισμός στην Ελλάδα προέκυψε ως ιστορική αναγκαιότητα τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Κατά τον συγγραφέα ο όρος χρησιμοποιείται για να

εκφράσει τον Ευρωπαϊκό δημοκρατικό και φιλελεύθερο ριζοσπαστισμό, ο οποίος συγκρούστηκε σε παλαιότερες εποχές με τις συντηρητικές αντιλήψεις - προμάχους της επιβίωσης κοινωνικών προνομίων από την εποχή της φεουδαρχίας. Στην Ελλάδα ο όρος χρησιμοποιήθηκε ανεπιτυχώς το 1979 από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, οπότε και συνάντησε την αντίδραση μεγάλης μερίδας μελών του κόμματος. Η Σοσιαλιστική Ένωση 1942-1944, δεν ήταν αντιστασιακή

οργάνωση, ήταν πολιτική συμμαχία, μετεξέλιξη του παλαιότερου, από τη δεκαετία του '30, Ομίλου Μελέτης των Ελληνικών Προβλημάτων, που κινήθηκε στις παρυφές του Κανελοπολικού συνασπισμού και την διέκρινε η κοινότητα προβληματισμών και αναζητήσεων. Μείζον προσωπικότητα της Σοσιαλιστικής Ένωσης ήταν ο Κων. Τσάτσος και μέλη της ο Ιωάν. Πολίτης, Ξενοφών Ζωότας, Αγγελος Αγγελόπουλος, Πέτρος Γαρουφαλιάς, Γεώργιος Μαύρος, Πέτρος Κόκαλης και Κων. Καραμανλής. Η ομάδα αυτή είχε επίσης επαφή με τον Αλέξ. Σβάλου, η οποία εξηγείται και από την κοινότητα των ριζοσπαστικών αναζητήσεων, αλλά και από τη σχέση του Τσάτσου μαζί του, καθώς ήταν συνάδελφοι στη Νομική Σχολή. Βέβαια στην πορεία όλοι τους διαφοροποιήθηκαν από τις ριζοσπαστικές του ιδέες, άλλοτε συμφωνώντας και άλλοτε συγκρουόμενοι στην πολιτική πρακτική.

Ακολούθησε η εμπλοκή του Γεωργίου Παπανδρέου στα πολιτικά πράγματα και η αμφισβητούμενη στάση του στα πρώτα μεταπελευθερωτικά χρόνια, όταν ο ίδιος "τάχθηκε" υπέρ της αβασιλευτής δημοκρατίας και της εμπλοκής του στην αφορομή έναρξης του Εμφυλίου. Η σπουδαία αυτή μελέτη του Ευάνθη Χατζηβασιλείου παρακολουθεί με τεκμηριωμένα συμπεράσματα την εμφάνιση, εξέλιξη και εφαρμογή των προταγμάτων του ιδεολογικού και πολιτικού ρεύματος που προκάλεσε τη σημαντικότερη μεταρρύθμιση στην Ελλάδα της μεταβενιζελικής εποχής. Οι συντελεστές του ρεύματος επιζήτησαν και σε μεγάλο βαθμό επέφεραν μια δυναμική αναπροσαρμογή της ελληνικής δημόσιας ζωής που σήμανε αναπτυξιακή παρέμβαση του κρά-

τους στην οικονομία, εκβιομηχάνιση, αύξηση του εθνικού εισοδήματος, ορθολογική οικονομική διαχείριση, διεύρυνση της κοινωνικής δικαιοσύνης μέσω της ισότητας ευκαιριών και ενίσχυση της κοινωνικής κινητικότητας, θεσμική μεταρρύθμιση, υπέρβαση των αλληλέγγυων διχασμών και μιανένα νομιμοποίηση του πολιτικού και κοινωνικού συστήματος. Η μεταπολεμική οικονομική ανάπτυξη, η εδραίωση μιας σύγχρονης δημοκρατίας, η πλήρης συμμετοχή στο κίνημα της Ευρωπαϊκής ενσωμάωσης, αστοχούν οσοδήποτε επιτυχίες του της συγκεκριμένης πολιτικής αντίληψης του ριζοσπαστικού φιλελευθερισμού, που - αλίμονο - στις μέρες μας αποδομήθηκε βίαια.

Ο εικοστός αιώνας διέθετε ένα πλήθος συμυληγών μέσα από τις οποίες έπρεπε να περάσει η περιπλοκή διαδικασία του ριζοσπαστικού φιλελευθερισμού. Ο συγγραφέας εξετάζει και διερευνά τις μετεξελίξεις του συγκεκριμένου ρεύματος, τις εκδοχές και διασπάσεις του, τους τρόπους με τους οποίους μετασυσώθηκε σε πολιτική πράξη - αλλά και τις αποτυχίες του - την επηρροή της συγκρίσιμης και του ρόλου συγκεκριμένων ηγετών, αλλά και τη σημασία συγκρότησης ευρύτερων επεξεργασιών στη σύλληψη και εφαρμογή της πολιτικής.

Τελικά ο συγγραφέας ανιχνεύει τους τρόπους με τους οποίους η πολιτική αυτή ιδεολογία με τις κυρίαρχες παγκόσμιες φιλελεύθερες τάσεις μεταξύ της παγκόσμιας οικονομικής κρίσεως του 1929 ως τη δεύτερη πετρελαϊκή κρίση του 1979-81, δηλαδή την περίοδο της διαδικασίας προσαρμογής της Ελλάδας στις ευρύτερες ροπές του δυτικού κόσμου. Αν ωφελήθηκε ή όχι είναι το ζητούμενο.